

Asia: VN/650/2022

Lausuntopyyntö toimeentulotukilain uudistamiseen liittyvästä hallituksen esityksestä

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Ihmisoikeusliiton lausunto toimeentulotukilain uudistamiseen liittyvästä hallituksen esityksestä

Ihmisoikeusliitto keskittyy lausunnossaan toimeentulotukilain esityksen 10 § alennettu perusosa ja 14 f § perusosan alentamista koskeva menettely.

Toimeentulotuki on sosiaalihuollon piirin kuuluva viimesijainen taloudellinen tuki. Nykykäytännön mukaan tuella turvataan perustuslain 19 §:n 1 momentissa säädetyn ihmisarvoisen elämän kannalta välttämätön toimeentulo. Viimesijaisuudesta huolimatta toimeentulotuesta on tullut monille perusturvan varassa eläville ihmisille pysyvä toimeentulon muoto.

Voimassa olevan toimeentulotukilain sekä nyt lausuttavana olevan esityksen mukaan toimeentulotuen perusosaa voidaan alentaa 20 prosenttia tai laiminlyönnin toistuessa enintään 40 prosenttia. Laiminlyönnillä tarkoitetaan esimerkiksi tilannetta, jossa henkilö kieltäytyy osallistumasta työllistymistä edistäviin toimenpiteisiin.

Toimeentulotuen perusosan alentamisesta luovuttava

Perusoikeuksien turvaamisen lisäksi (PeL 19 §) Suomen valtio on sitoutunut noudattamaan sekä YK:n taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien (TSS) sopimusta että Euroopan neuvoston sosiaalista peruskirjaa. Suomi on saanut useita huomautuksia YK:n TSS-oikeuksien komitealta ja

Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitealta liian alhaisesta perusturvan tasosta. Lausuttavana olevassa esityksessä todetaan, ettei perusosan alentaminen olisi ristiriidassa toimeentulotuen viimesijaisen roolin kanssa. Nykyisellään on kuitenkin ilmeistä, että toimeentulotuki täydentää perusturvan matalaa tasoa. Mikäli tätä viimesijaista sosiaaliturvaetuutta alennetaan, on selvää, että ihmisarvoisen elämän edellytykset ja yksilön oikeuksien täysimääräinen toteutuminen vaarantuvat.

Ihmisoikeusliitto kannattaa hallituksen esitykseen kirjattua tavoitetta parantaa haavoittuvassa asemassa olevien ihmisryhmien asemaa toimeentulotuen hakijoina. Tämän tavoitteen toteutuminen jää kuitenkin epäselväksi. Perusosan alentamisen tiedetään kohdistuvan erityisesti haavoittuvassa asemassa oleviin ihmisryhmiin ja pitkäaikaisesti toimeentulotuen varassa eläviin. Eniten alentamispäätöksiä tehdään alle 25-vuotiaille nuorille aikuisille, jotka eivät täytä toimeentulotuen vaatimuksia.

Hallituksen esityksen perusteella toimeentulotuen perusosan alentamispäätöstä edeltävä prosessi on epäselvä. Vaikka esityksessä korostetaan Kansaneläkelaitoksen ja hyvinvointialueen sosiaalihuollon välistä yhteistyöstä, jää epäily, tullaanko yksilöllistä harkintaa käyttämään siten, että se huomioi aidosti asiakkaan kokonaisvaltaisen tilanteen ja palvelutarpeen. Esityksessä painotetaan perusosan alentamisen roolia aktivoivana työvoimatoimena. Linkitys perusosan alentamisen ja aktivoivan työvoimatoimen välillä jää kuitenkin epäselväksi. Esityksen 14 f §:ssä ei tarkenneta missä vaiheessa menettelyä (ennen vai jälkeen alentamispäätöksen) toimeentulotuen asiakkaalta tullaan esimerkiksi jatkossa velvoittamaan suunnitelma itsenäisen suoriutumisen tueksi.

Hallituksen esityksen perusteella toimeentulotuen kehittämistä tulee jatkaa edelleen siten, että se huomioi paremmin haavoittuvassa asemassa olevat sekä marginalisoidut ihmisryhmät. Perusosan alentamisesta tulee luopua oikeuksien täysimääräisen toteutumisen turvaamiseksi.

Lawson Hellu Sophia
Ihmisoikeusliitto